

Історична архітектура міста Калуш

Підготувала : ст. гр. АМ-19-1

Дарійчук Анастасія

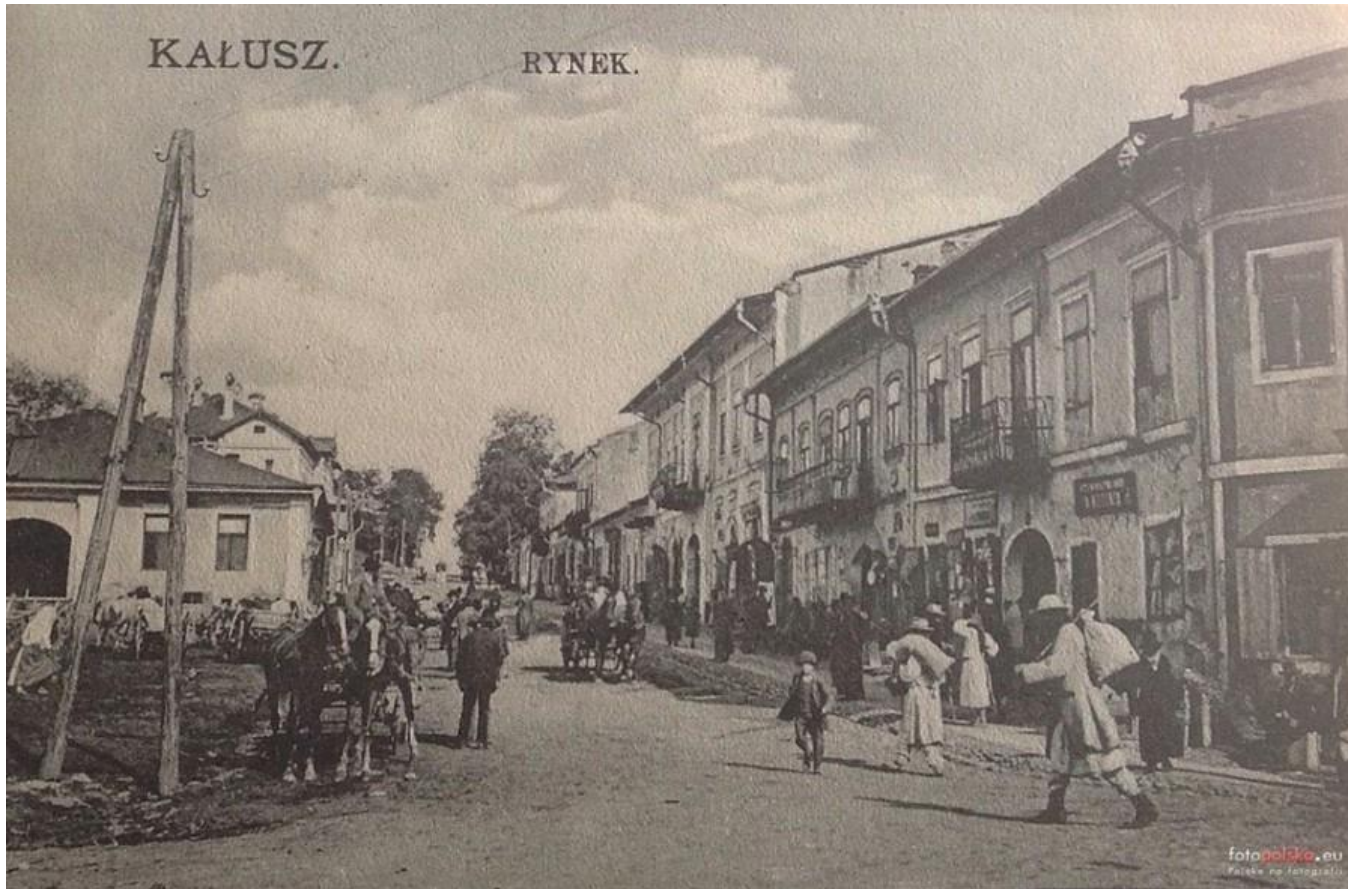

Малюнок старого Калуша
Художник Мирослав Гаталевич

Перша письмова згадка про Калуш була знайдена в дванадцятитомнику Галицьких гродських книг (Галицьке староство, яке було в той час під Польською короною) і датована 27 травня 1437 р. Мова йшла про «суд у найближчий вівторок після Трійці з участю королівського чоловіка Драгуша із Калуша проти Митька із Куроша». Назва міста правдоподібно походить від слова «калюші»: природних сольових джерел, в яких у давнину добували сіль.

Герб міста Калуш

Історичний центр Калуша

Чи можна вважати Калуш історичним містом?

Історичне місто, термін — вживається в сучасному праві, що пов'язане з охороною історико-культурної спадщини, для означення міст, які:

- а) уособлюють цінності, притаманні традиційним міським цивілізаціям;
- б) зберегли впродовж віків неповторне обличчя, традиційну планувальну структуру, відповідне культурне, історичне та архітектурне середовище.

Парафіяльний костел святого Валентина

Парафіяльний костел Св. Валентина — римокатолицький храм, що розташований в центральній частині міста і є візитівкою Калуша. Даний храм є першою мурованою будівлею в місті, яка збереглася до наших днів.

Припустиме розташування старого костелу

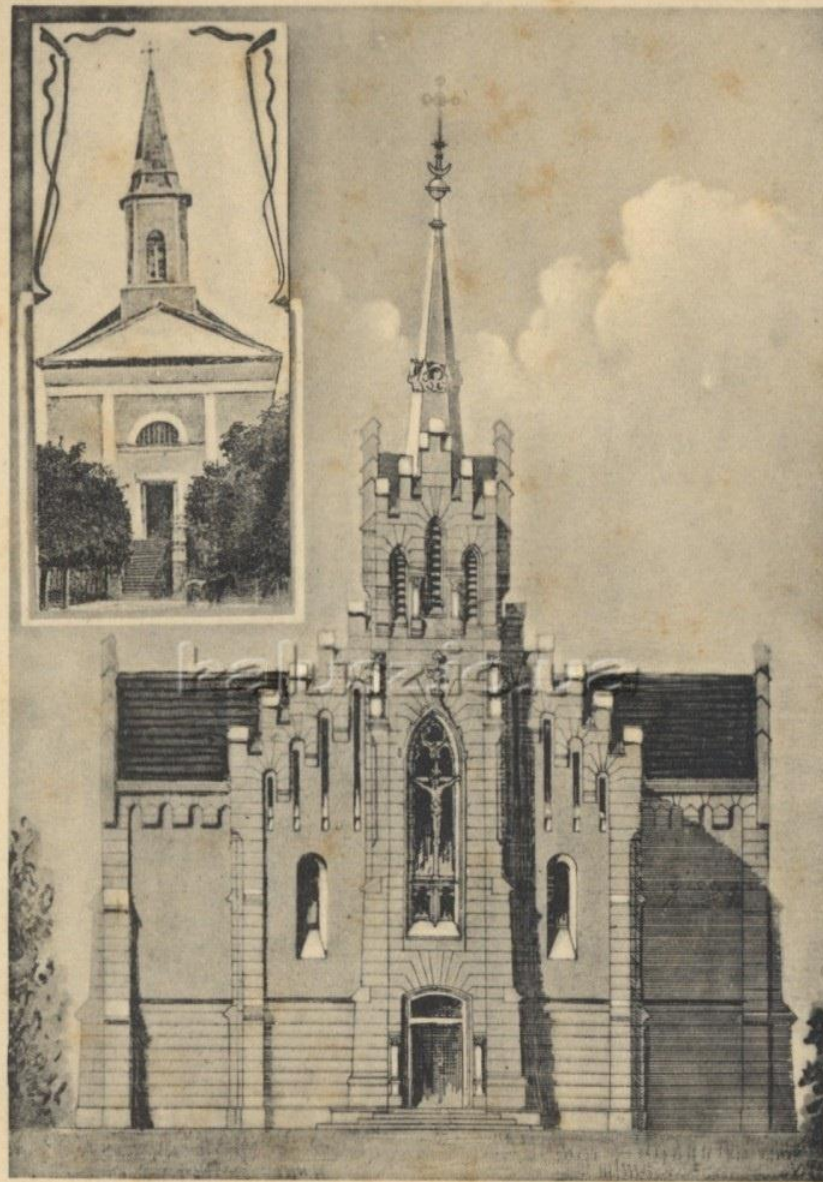
Костьол св. Валентина був спочатку споруджений з дерева, в ньому були дерев'яні скульптури святих апостолів і пророків.. Зазнав багато пошкоджень в 1565 році. В 1770 році цей фарний костьол був збудований по-новому із смерекового дерева. В люстрації 1771 року записано: «Фарний костьол при замку в місті новозбудований із смерекового дерева і покритий гонтою».

Новий костьол побудовано в 1842 році. Архітектура нового кам'яного храму набула рис стилю неоготики. У 1876 році взведено нову вежу, а у 1886р нові вівтарі.

Загоне прора Катуш 10/9 1912 W Pani: kierownice budowy
Magistrat. Katusz. Kościół.
na prośbienie Katusz, oświadczył delagatowi nowemu Katusz
Katuszowi, oświadczył delagatowi - pryncyplowi o to
obowiązku i przynależności do strażniczymi wózami
miejscu, w Katusz, Katusz, Katusz, Katusz, Katusz, Katusz
miejscu, Katusz, Katusz, Katusz, Katusz, Katusz, Katusz
(21/7) 3 wypracowania, Katusz, Katusz, Katusz, Katusz, Katusz, Katusz

У 1903, 1910-1912 був проведений капітальний ремонт, згідно проекту Тадеуша Обмінського. Добудовано тоді дві бічні каплиці, значно збільшено вікна, а дах перекрито чорною дахівкою. Тоді також збудовано вежу та інші елементи, які отримали свій теперішній вигляд.

Rekonstrukcja kościoła w Kaluszu

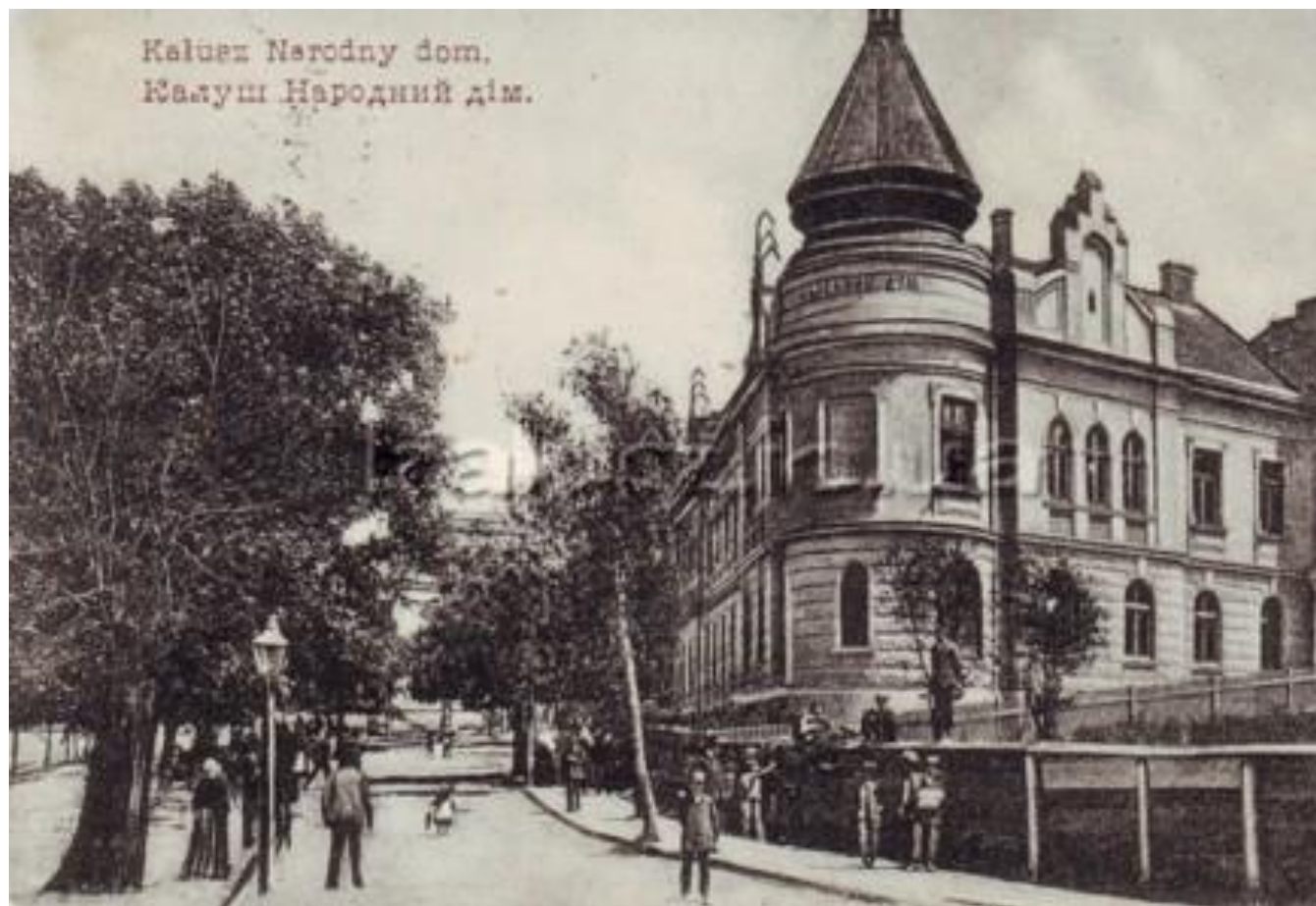
Під час військових дій у 1917 році костел дещо потерпів - ушкоджено тоді одну з каплиць, вибито шибки у вікнах а військо австрійське конфіскувало дзвони і органні пищалки. За старанням фірми братів Фельчинських у 1921 році проведено реставрацію костелу, а у 1926 перед фасадом покладено нові сходи. У 1928р. споруджено новий головний вівтар авторства Яна Войтовича з Перемишлян, також замонтовано електричне світло.

До початку Другої світової війни у костелі з'явився новий головний вівтар і було проведено електрику. Після II світової війни в костелі розташовано спортивний зал, пізніше передано храм Українській Автокефальній Православній Церкві. У 1999 році костел повернено римо католицькій парафії і невдовзі розпочато його ремонт, який у 2001р. був на завершенні.

Костел Святого Валентина є **позитивним прикладом** збереження історичної архітектури, адже на даний момент будівля відреставрована і в хорошому стані.

Український народний дім

Народний дім у Калуші є символом національної культури кінця 19 століття. Його побудували в 1880 році для проведення творчих вечорів та ідеологічних зборів культурної еліти українського суспільства тих років.

З моменту побудови і до цього часу будівля виконує функцію міського культурно-освітнього центру, а також є туристичним об'єктом місцевого значення. Витончена архітектура будівлі привертає увагу за сотні метрів від нього. Це кутова будівля з вежею. Стиль будівлі історизм. Всі деталі збереглися у відмінному стані, будівля часто ремонтують і проводять реставраційні роботи інтер'єру. Неподалік є історична міська ратуша з легендарною історією.

Український народний дім – позитивний приклад збереження історичної архітектури.

Ратуша

Будівлю Ратуші збудовано в 1898 році. Це класична г-подібна будівля з елементами модернізму та куполом, прикрашеним чотирма годинникам.

Цікавою особливістю калуської ратуші є використання залізобетону в перекритті цокольного поверху, що на момент будівництва було новітньою технологією. Вперше можливості залізобетону продемонстровано на будівельній виставці у Львові у 1892 році й, найімовірніше, постала в місті на початку 20 століття.

На початку 2000-х у Калуші вирішили почати реконструкцію ратуші, проте будівництво надовго затягнулося. А цінна пам'ятка архітектури місцевого значення почала руйнуватися. Врешті руйнацію довершив вогонь.

Калуську ратушу без сумнівів можна вважати **негативним прикладом** збереження історичної архітектури, адже більша частина будівлі зруйнована.

Школа№1 вулиця Івана Франка, 6

Калуська загальноосвітня школа I-III ступенів №1 найстаріша в місті.

З вересня 1992 року школі належить вся будівля. "Червона" школа є пам'яткою архітектури.

Шестикласна Народна школа в Калуші містила жіноче та чоловіче відділення. Головний фасад симетричний. У центрі будівлі були розташовані входи до обох шкіл.

Частина першого поверху у флангових частинах дворового фасаду була відведена під помешкання керівників. У правій, жіночій частині будівлі, — двокімнатне, у лівій — трикімнатне житло керівника чоловічого відділення та, за сумісництвом, директора всієї школи.

PLAN
SZKOŁY SZEŚCIOKLASOWEJ
MĘSKIEJ I ŻEŃSKIEJ
w
KALUSZU
WIDOK FRONTOWY.

prof. J. K. K.
Architekt

У підвалі, окрім господарських приміщень, під помешканням керівника жіночої школи розташовані загальна кухня і кімната вахтера школи.

Перекриття над підвалом — цегляні склепіння. Висота софіту в класних кімнатах сягала 4 метрів, у житловій частині, а також шкільних санвузлах та допоміжних приміщеннях — 3,2 метра

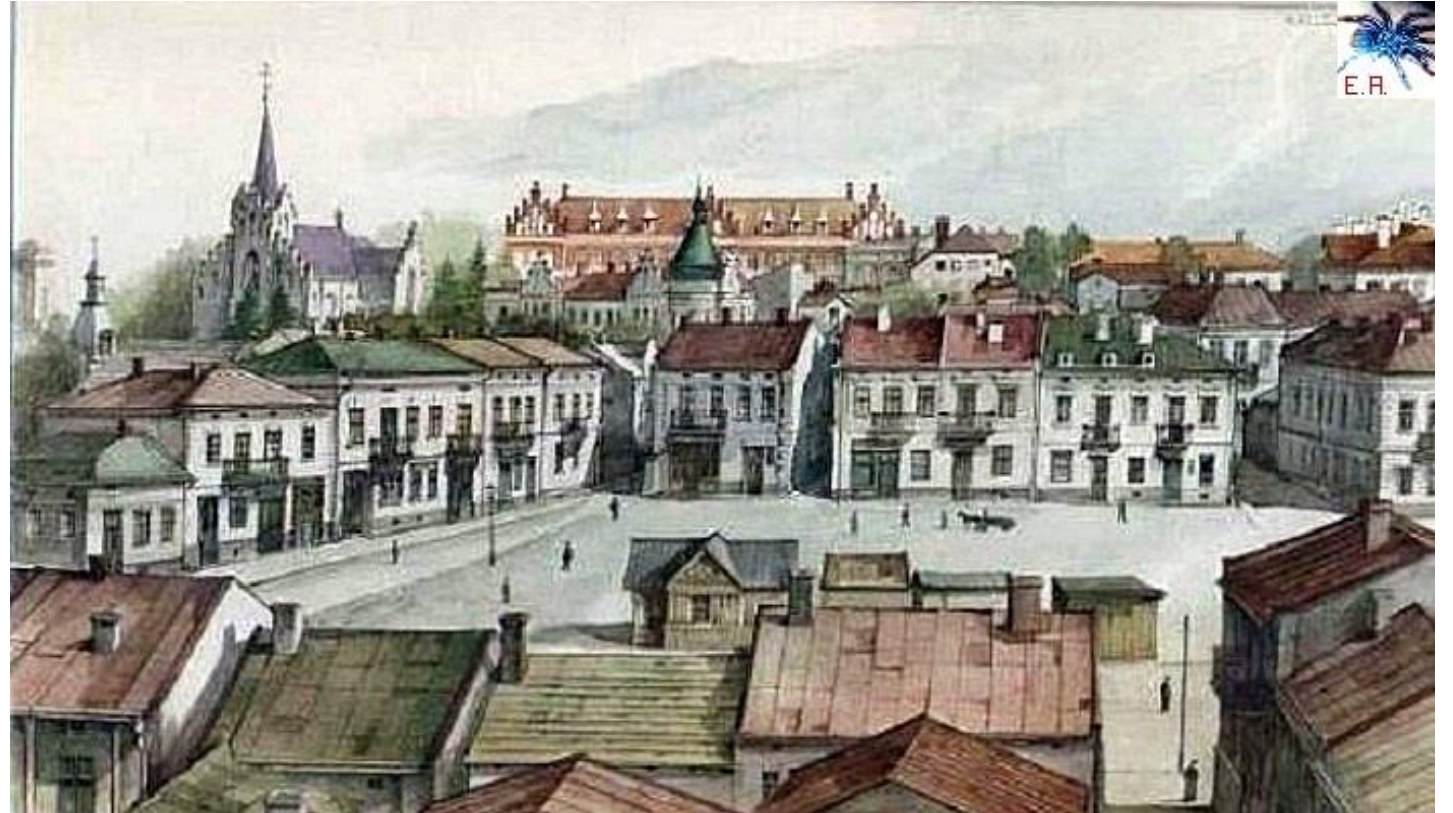
На даний момент будівля 1 школи зберегла всі деталі у відмінному стані, зараз це загальноосвітній заклад для учнів 1-11 класів.

Школа№ 1 вулиця Івана Франка, 6 є безсумнівно **позитивним прикладом**, і зараз виконує функцію загальноосвітньої школи.

Площа Героїв — розташована в центральній частині міста Калуша між вулицями Бандери, Шевченка, Ковжуна, Дзвонарська та Підвальна. До площі Героїв прилучаються вул. Нечая, вул. Цеглинського та Костельна.

Площа названа на пам'ять усіх героїв, полеглих за волю України, серед яких і 12 підпільників ОУН, розстріляних гестапо на цій площі.

До XIX ст. площа Героїв була забудована дерев'яними будинками. Забудова мурованими будинками розпочалася всередині XIX століття. Зразки такої архітектури — це 2-3-поверхові будинки на площі Героїв. Ці будинки утворювали квадрат, на якому знаходився ринок, у зв'язку з чим до приходу радянської влади площа називалася Ринковою. Сьогодні залишилося тільки декілька з цих споруд.

Найдавнішою з них вважається будинок за адресою: Площа Героїв, 22. Він датується кінцем XVIII століття, і є одним з найдавніших будинків міста Калуша. Решта будівель комплексу були знесені у 1960-1970-х роках

Наприкінці 1970-х територія площі була збільшена за рахунок перекриття наскрізного автомобільного руху на початковій частині вулиці Леніна (тепер — вулиця Чорновола), а екскаваторами здерли гранітну бруківку. Так до площі причепили нинішній будинок № 1.

Площа Героїв на даний час є центральною міською площею. Центральна площа оточена ансамблем житлової забудови австрійсько-польської історичної доби. У 2004 р. було проведено реконструкцію площі: частково забруковано пішохідну зону, відновлено фонтан, також було проведено реставрацію фасадів будинків.

Візуалізація реконструкції і облагородження площі Героїв

На даний момент на площі Героїв збережено будинки, які в масштабі, за головними параметрами, десь відображають це історичне середовище, тому її можна вважати **позитивним прикладом**, але планується реконструкція і облагородження площі у проекті якого не дотрималися історичних меж старого міста, тому зовсім скоро з позитивного прикладу вона може перетворитися на **негативний**.

В процесі дослідження нами було виявлено цінну історичну забудову міста Калуша. Частина будівель належить до позитивних прикладів реставраційної практики в місті, а частина до негативних, але в загальному місто має добре збережені цінні історичні об'єкти, які потрібно оберігати і вчасно проводити реставраційні роботи.

Список використаної літератури

1. Коломиєць М. Історія Калуша і Калущини у датах, цифрах і цікавих фактах[Текст]\ М. Коломиєць. – Брошнів, 1996. – 265 с.
2. Процак Р. Таємниці Калуської землі. Про походження назв населених пунктів Калущини[Текст]\ Р. Процак \Дзвони Підгір'я – 1997. – С. 2
3. Грабовецький В. Історія Калуша: з найдавніших часів до початку ХХ ст. [Текст] \ В. Грабовецький. –Дрогобич: Відродження. 1997. – 224 с.
4. <https://vikna.if.ua/news/category/kl/2016/09/24/61095/view>https://ua.igotoworld.com/ua/poi_object/69285_ratusha-kalush.htm
5. <https://www.zelemin-art.com/kalush>
6. https://rest.guru.ua/ua/kalush/places/661-ratusha_kalush/
7. https://ua.igotoworld.com/ua/poi_object/69284_ukrainskiy-narodnyy-dom-kalush.htm
8. <https://vikna.if.ua/news/category/all/2020/01/29/106606/view>
9. <https://kalushschool1.wixsite.com/school-life>
10. <https://suspilne.media/110596-zberegiti-centr-so-ne-tak-z-istoriko-arhitekturnim-planom-kalusa/>
11. [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BB%D0%BE%D1%89%D0%B0_%D0%93%D0%B5%D1%80%D0%BE%D1%97%D0%B2_\(%D0%9A%D0%B0%D0%BB%D1%83%D1%88\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BB%D0%BE%D1%89%D0%B0_%D0%93%D0%B5%D1%80%D0%BE%D1%97%D0%B2_(%D0%9A%D0%B0%D0%BB%D1%83%D1%88))
12. <https://vikna.if.ua/news/category/kl/2016/10/01/61468/view>